

Határozatok Tára

NILS WAHL
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. április 14. *

C-168/15. sz. ügy

Milena Tomášová
kontra
Ministerstvo spravodlivosti SR,
Pohotovosť s. r. o.

(az Okresný súd Prešov [eperjesi körzeti bíróság, Szlovákia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal — Fogyasztóvédelem — A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek — 93/13/EGK irányelv — Fogyasztói hitelszerződés — Választottbírósági ítélet végrehajtása — A szerződésekben szereplő tisztességtelen feltételek értékelésének elmulasztása a végrehajtási bíró részéről — A tagállam felelőssége a magánszemélyeknek az uniós jog nemzeti bíróság általi megsértésével okozott károkért — A felelősség megállapításának feltételei — Az uniós jog kellően súlyos megsértésének fennállása”

I – Az alapügy tárgyával kapcsolatos bevezetés, az alapeljárás tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1. Az, hogy az uniós jog rögzíti a nemzeti bíróság azon kötelezettségét, hogy amennyiben rendelkezésére állnak az ehhez szükséges jogi és ténybeli elemek, hivatalból állapítsa meg a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között kötött szerződésben a 93/13/EGK irányelv** értelmében vett tisztességtelen feltétel fennállását, jelentős előrelépést jelent a fogyasztóvédelem területén.

2. A jelen ügyben arra kéri a Bíróságot, hogy döntse el, hogy a 93/13 irányelv tényleges érvényesülésének elve szükségszerűen megköveteli-e a tagállam szerződésen kívüli felelősségének fennállását, amennyiben egy nemzeti bíróság a végrehajtási eljárás sajátos keretében elmulasztja hivatalból értékelni a tisztességtelen feltétel fennállását egy fogyasztói hitelszerződésben. Általánosabban az a kérdés merül fel, hogy lehet-e az érintett tagállam felelősségének megállapítása a jogkövetkezménye annak, hogy a nemzeti bíróságok elmulasztják az arra irányuló kötelezettségüket, hogy hivatalból értékeljék a tisztességtelen feltétel fennállását az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben, és ha igen, milyen feltételek mellett.

3. Ezen ügy az M. Tomášová és a Ministerstvo spravodlivosti SR (a Szlovák Köztársaság igazságügyi minisztériuma), valamint a Pohotovosť s. r. o. között egy olyan választottbírósági ítélet végrehajtása tárgyában folyó jogvitából ered, amellyel M. Tomášovát arra kötelezték, hogy egy fogyasztói hitelszerződés megkötéséhez kapcsolódó pénzüsségeket fizessen meg.

* Eredeti nyelv: francia.

** A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.).

4. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy M. Tomášová nyugdíjas, akinek egyetlen jövedelme a 347 euró összegű nyugdíja. M. Tomášová 2007-ben fogyasztó hitelszerződést kötött a Pohotovosť-tal, amelytől 232 euró összegű hitelt vett fel.

5. E szerződés formanyomtatvány alakját öltötte, és szerepelt benne egy olyan választottbíróági kikötés, amely a szerződéssel kapcsolatos jogviták vonatkozásában egy olyan választottbíróóság döntésének elfogadására irányuló kötelezettséget rögzített, amelynek székhelye több, mint 400 kilométerre volt M. Tomášová lakóhelyétől. Egyebekben az említett szerződés szerint a késedelmi kamatok mértéke évi 91,25% volt. Ezenkívül a szóban forgó szerződésben nem szerepelt a teljeshiteldíj-mutató.

6. Mivel M. Tomášová késedelembe esett a hitel törlesztésével, és mivel nem tudta megfizetni az említett késedelmi kamatokat, egy másik, 232,36 euró összegű hitelt vett fel a Pohotovosť-tól.

7. 2008. április 9-i és május 15-i határozataival a Stály rozhodcovský súd (állandó választottbíróóság) arra kötelezte M. Tomášovát, hogy a szóban forgó hitel visszafizetésének elmulasztása, késedelmi kamatok, illetve eljárási költségek címén fizessen meg több összeget a Pohotovosť részére.

8. Miután e határozatok jogerőre emelkedtek és végrehajthatóvá váltak, a Pohotovosť 2008. október 13-án és 27-én végrehajtás iránti kérelmeket terjesztett elő az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság, Szlovákia) előtt, amely ezeknek a 2008. december 15-i és 16-i határozatokkal helyt adott.

9. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint a szóban forgó végrehajtási eljárások a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtásának időpontjában is folyamatban voltak.

10. 2010. július 9-én M. Tomášová 2000 euró összegben azon kár megtérítése iránti keresetet nyújtott be a Szlovák Köztársaság igazságügyi minisztériumával szemben, amely álláspontja szerint abból eredt, hogy az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) megsértette az uniós jogot, mivel az említett eljárások során e bíróság olyan végrehajtás iránti kérelmeknek adott helyt, amelyek tisztességtelen választottbíróági kikötésen alapultak, és amelyek tárgya tisztességtelen feltételen alapuló összegek megtérítése volt.

11. 2010. október 22-i ítéletével az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) mint megalapozatlant elutasította M. Tomášová keresetét, azzal az indokkal, hogy M. Tomášová nem merítette ki a rendelkezésére álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget, emellett pedig a szóban forgó végrehajtási eljárások még nem zárultak véglegesen le és ebből következően még nem következhetett be kár, így az említett keresetet idő előtt nyújtották be.

12. Ezen ítélet ellen M. Tomášová fellebbezést nyújtott be.

13. A Krajský súd v Prešove (eperjesi regionális bíróság) 2012. január 31-i határozatával hatályon kívül helyezte az említett ítéletet, és visszautalta az ügyet az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) elé. A fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) által M. Tomášová kártérítési keresete elutasításának alátámasztása érdekében ismertetett indokolás nem volt meggyőző.

14. E körülmények között az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Az uniós jog súlyos megsértését képezi-e, ha az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatával ellentétben egy választottbíróági ítélet alapján folytatott végrehajtási eljárás keretében tisztességtelen feltételből eredő teljesítést követelnek?

- 2) Felmerülhet-e valamely tagállamnak [az uniós] jog megsértése miatti felelőssége azt megelőzően, hogy az eljárásban részt vevő fél kimerítené a valamely határozatnak a tagállam jogával összhangban történő végrehajtására irányuló eljárás keretében rendelkezésére álló valamennyi jogi eszközt; az ügy tényállására figyelemmel a szóban forgó esetben felmerülhet-e a tagállam említett felelőssége még azt megelőzően, hogy a határozat végrehajtására irányuló eljárás lezárulna, és a felperes kimerítene valamennyi lehetőséget arra vonatkozóan, hogy a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítését követelje?
 - 3) Igenlő válasz esetén valamely szervnek a felperes által leírt eljárása [az uniós] jog kellően súlyos megsértését valósítja-e meg, figyelembe véve a jelen ügy körülményeit, különösen a felperes teljes tétlenségét és a tagállam joga által biztosított jogi eszközök kimerítésének elmulasztását?
 - 4) Amennyiben a jelen ügyben [az uniós] jog kellően súlyos megsértése valósul meg, a felperes által követelt összeg megfelel-e annak a kárnak, amelyért a tagállam felel; az így értelmezett kár megféleltethető-e a jogalap nélküli gazdagodásnak minősülő, behajtott követelésnek?
 - 5) A jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset mint jogorvoslati eszköz elsőbbséget élvez-e a kártérítés iránti keresethez képest?”
15. Írásbeli észrevételeket a szlovák és a cseh kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztett elő.

16. 2015. december 18-án a Bíróság az eljárási szabályzata 101. cikke alapján felvilágosításkérését intézett a kérdést előterjesztő bírósághoz. E kéréssel arra hívta fel a kérdést előterjesztő bíróságot, hogy pontosítsa, az alapeljárásban szereplő végrehajtási eljárásban végső fokon járt-e el, és ha igen, milyen feltételek mellett. A kérdést előterjesztő bíróság e felhívásra a Bírósághoz 2016. február 16-án érkező levélben válaszolt.

II – Elemzés

17. A jelen ügy a tagállam felelősségének megállapítására vonatkozik, a magánszemélyeknek az uniós jog nemzeti bíróság általi megsértésével okozott károk megtérítése iránti igény vonatkozásában. Az előterjesztett kérdések egy olyan, választottbírósági ítélet végrehajtásával kapcsolatos jogvita sajátos összefüggésébe illeszkednek, amelynek alapja egy állítólagosan a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltételeket tartalmazó fogyasztói hitelszerződés megkötése.

18. Első, második és harmadik kérdésével, amelyeket álláspontom szerint együttesen kell vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegileg azt kérdezi, hogy az uniós jog választottbírósági ítéleten alapuló végrehajtási eljárás során hozott, egy tisztességtelennek tekintendő feltétel alapján pénzüsszegek megfizetésére irányuló kérelemnek helyt adó bírósági határozat általi megsértése olyan „kellően súlyos” jogsértésnek minősül-e, amely megalapozza az érintett tagállam szerződésen kívüli felelősségét, és ha igen, milyen feltételek mellett. Ebben az összefüggésben, a kérdést előterjesztő bíróság felveti, hogy e tekintetben van-e jelentősége annak, hogy a végrehajtási eljárás még nem zárult le, hogy az eljárással érintett személy teljes tétlenséget tanúsított, valamint hogy nem merített ki minden, az érintett jogrendszerben rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget és jogi eszközt, mint amilyen a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset.

19. A negyedik és az ötödik kérdés a nemzeti bíróság tétlensége – vagyis, hogy az elmulasztotta értékelni a szóban forgó szerződés feltételeinek tisztességtelen jellegét – által okozott kár megtérítésére irányuló esetleges kereset terjedelmére, illetve az egyéb polgári jogi keresetekhez való viszonyára vonatkozik.

A – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első három kérdésről: az állami felelősség megállapításának lehetősége és feltételei annak eredményeként, hogy a nemzeti végrehajtási bíróság megsértette arra irányuló kötelezettségét, hogy hivatalból értékelje a 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelen feltétel fennállását

20. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második és harmadik kérdés alapján lényegileg arra kell kitérnünk, hogy az, hogy a végrehajtásért felelős nemzeti bíróság elmulasztotta hivatalból értékelni, hogy az alapeljárásban szereplő fogyasztói hitelszerződés feltételei tisztességtelenek-e – majd később a vitatott végrehajtási eljárás során figyelmen kívül hagyta ezeket –, alkalmas-e arra, hogy megalapozza az érintett tagállam szerződésen kívüli felelősségét.

21. E problémakör álláspontom szerint két vetületet fed le, amelyeket egymást követően fogok vizsgálni.

22. Az első vetület arra a kérdésre vonatkozik, hogy a jelen ügyben szereplőhöz hasonló helyzetben fennállhat-e a tagállam felelőssége az uniós jog megsértése miatt az olyan nemzeti bíróság aktusa vagy mulasztása alapján, amely tekintetében kizártnak tűnik, hogy végső fokon járjon el.

23. A második vetület arra a kérdésre vonatkozik, hogy a tisztességtelen feltétel fennállása megállapításának, illetve alkalmazása elutasításának elmulasztása az uniós jog magánszemélyek számára jogokat biztosító valamely szabálya „kellően súlyos” megsértésének minősíthető-e, és ha igen, milyen feltételek mellett.

1. Az első vetületről: fennállhat-e a nemzeti végrehajtási bíróság felelőssége a végrehajtási eljárás lezárása előtt, annak ellenére, hogy a feltételezetten sérelmet szenvedett személy nem merített ki minden, a rendelkezésére álló nemzeti jogorvoslati lehetőséget?

24. A jelen ügyben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekből kitűnni látszik, hogy az alapeljárás olyan helyzetre vonatkozik, amelyben az eljáró bíróságnak nem végső fokon kell döntenie. E kérdéseknek ugyanis láthatóan csak abban az esetben van értelmük, ha a vitatott végrehajtási eljárás nem zárult le véglegesen. Ahogy én értelmezem az iratokat, azokból az tűnik ki, hogy az alapeljárás felperesét jogerősen kötő érdemi határozatot még nem hozták meg, és úgy tűnik, hogy a felperes olyan bírósági határozat eredményeként bekövetkezett kárának megtérítése iránt indított keresetet, amellyel szemben rendes jogorvoslattal lehet élni.

25. A Bírósághoz benyújtott iratokból ugyanakkor nem tűnik ki, hogy az alapeljárásban az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) végső fokon jár el, vagy sem.

26. A kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság felvilágosításkérését követően küldött levelében nem adott egyértelmű választ e tekintetben. Az alkalmazandó nemzeti jogból az következik, hogy a végrehajtás engedélyezése iránti kérelmet elutasító bírósági végzéssel szemben fellebbezést lehet benyújtani.^{***} Ehhez hasonlóan, az adós kifogásainak helyt adó határozattal szemben rendes fellebbezést lehet benyújtani.^{****} Ebből következik, ahogy azt a szlovák kormány kiemelte, hogy az ügy körülményeitől függően azon végrehajtási bíróság, amelynek eljárása a jelen ügy tárgyát képezi, lehet végső fokon eljáró bíróság, de nem szükségképpen az.^{*****}

^{***} Lásd a végrehajtókról és a végrehajtási eljárásról szóló 233/119. sz. törvény 44. és 45. §-át.

^{****} Lásd a fent hivatkozott törvény 50. §-át, valamint a polgári perrendtartás megállapításáról szóló 99/1993. sz. törvény 202. §-ának (2) bekezdését.

^{*****} Lásd e tekintetben az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) fent hivatkozott 2010. október 22-i ítéletét (lásd a jelen indítvány 11. pontját), amely mint idő előtti, elutasítja az alapeljárás felperes által benyújtott kártérítés iránti keresetet, többek között azzal az indokkal, hogy az nem merítette a rendelkezésére álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget, így a vitatott választottbírói ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló keresetet.

27. Ez utóbbi megfontolás azonban álláspontom szerint a központi elemét jelenti a tagállamok jogrendjébe tartozó bíróságok mulasztása miatt fennálló tagállami felelősség megállapításával kapcsolatos problémakörnek.

28. Vitathatatlan, hogy megállapítást nyert, hogy az uniós jog megsértésével a magánszemélyeknek okozott károkért fennálló tagállami felelősség Francovich és társai ítélet***** óta rögzített elve, amelynek alkalmazási feltételeit a Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet***** pontosította, érvényes az uniós jog tagállam általi bármilyen megsértésére, függetlenül attól, hogy az állam melyik szerve felelős a cselekményért vagy mulasztásért.*****

29. A Bíróság ennek megfelelően a Köbler-ítéletben***** kimondta, hogy ez az elv bizonyos feltételek mellett akkor is alkalmazandó, amikor az uniós jog megsértése egy nemzeti bíróság határozatából fakad.

30. Nem lehet tehát eleve kizárni, hogy általános jelleggel fennáll a tagállamnak az uniós jog olyan megsértéséért fennálló felelőssége, amely a nemzeti bíróság magatartásából vagy mulasztásából ered, függetlenül e bíróság jellegétől, és a szóban forgó bírósági szervezetben elfoglalt helyétől.

31. Noha elméletben az uniós jogot megsértő valamennyi bírósági határozat alkalmas az állam felelősségének megalapozására, az ilyen határozat azonban nem minden esetben elégséges ahhoz, hogy ilyen felelősséget keletkeztessen.

32. Amennyiben e magatartásra vagy mulasztásra az igazságügyi feladatok ellátása körében kerül sor, és az a nemzeti szinten alkalmazandó eljárási szabályok szerint a vitatott ítélettel szembeni jogorvoslat útján orvosolható, akkor a végső fokon eljáró bíróság határozata jelenti *ultima ratio* jelleggel az állam uniós joggal ellentétes magatartását vagy mulasztását.

33. Így a 2003. szeptember 30-i Köbler-ítéletből (C-224/01, EU:C:2003:513), valamint az azt követő ítélkezési gyakorlatból***** egyértelműen kitűnik, hogy egy ilyen helyzetben ez az elv csak a végső fokon eljáró bíróság vonatkozásában érvényes.

34. Ekképpen ezen ítéletben – többek között az igazságszolgáltatásnak a magánszemélyeket az uniós jogszabályok alapján megillető jogok védelmében betöltött alapvető szerepére figyelemmel, és tekintettel arra, hogy a végső fokon ítélkező bíróság fogalmából következik, hogy ez az utolsó igazságszolgáltatási fórum, amely előtt a magánszemélyek az uniós jog által biztosított jogukat érvényesíthetik – a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy e jogok védelme, illetve az ilyen jogokat biztosító uniós jogi szabályok hatékony érvényesülése gyengülne, ha ki lenne zárva, hogy a magánszemélyek bizonyos körülmények között kártérítést kapjanak, ha jogukat *a végleges döntést hozó nemzeti bíróság által hozott, az uniós joggal ellentétes határozat sérti*.*****

***** 1991. november 19-i ítélet (C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428, 31–37. pont).

***** 1996. március 5-i ítélet (C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 74. pont).

***** Lásd többek között: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet (C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 34. pont).

***** 2003. szeptember 30-i ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 33–36. pont).

***** Lásd: 2016. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 31. pont); 2011. november 24-i Bizottság kontra Olaszország ítélet (C-379/10, EU:C:2011:775); 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet (C-160/14, EU:C:2015:565, 47. pont), valamint 2015. október 6-i Târşia-ítélet (C-69/14, EU:C:2015:662, 40. pont).

***** 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 33–36. pont).

35. Ugyanebben az értelemben a Bíróság a *Traghetti del Mediterraneo* ítéletében***** egyértelműen kijelentette, hogy tekintettel az igazságszolgáltatás különleges természetére és a jogbiztonság követelményére, hasonló esetben az állam felelőssége nem korlátlan. Ezen ítélet szerint „az állami felelősséget csak *abban a kivételes esetben* lehet megállapítani, *ha a nemzeti bíróság végső fokon dönt*”*****.

36. Nemrég a *Târșia*-ítéletben***** a Bíróság kimondta, hogy éppen amiatt kell az állam felelősségének lehetőségét rögzíteni – annak érdekében, hogy az érintett személy jogait jogi védelemben részesítsék –, mivel véglegessé vált a D. C. *Târșiat* lényegében később az uniós joggal összeegyeztethetetlennek minősített adó megfizetésére kötelező jogerős bírósági határozat.

37. Noha lehetségesek bizonyos viták a jogtudományban azzal kapcsolatban, hogy az állami felelősség ilyen módon fennállhat-e esetlegesen a nem szükségképpen végső fokon eljáró nemzeti bíróságok határozatai alapján,***** véleményem szerint a Bíróság immár állandó ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy e felelősség megállapítása szigorúan azon nemzeti bíróságok mulasztásaira korlátozódik, amelyek határozataival szemben nem lehet rendes jogorvoslattal élni.

38. A *Köbler*-ítélet***** által bevezetett, az uniós jog megsértése miatt fennálló szerződésen kívüli felelősség megállapítását illetően az „állami” fogalmának a Bíróság részéről követett *tág és egységes* koncepciójából következő újításnak az adott esetben csak a végső fokon eljáró nemzeti bíróságnak tulajdonítható határozat esetén volt értelme, ami azonban nem jelenti azt, hogy mindenképpen legfelsőbb bíróságról van szó.

39. E megfontolás véleményem szerint egyértelműen kitűnik ebből az ítéletből. Ebben az ítéletben ugyanis a Bíróság álláspontom szerint a végső fokon eljáró bíróságok határozatának jogerős jellegét hangsúlyozta. A Bíróság ennek megfelelően rámutatott, hogy „a végső fokon ítélkező [nemzeti] bíróság fogalmából következik, hogy ez az utolsó igazságszolgáltatási fórum, amely előtt a magánszemélyek a közösségi jogban elismert jogaikat érvényesíthetik”, valamint hogy „az e jogok megsértését jelentő végleges ítélet ellen rendes úton fellebbezni már nem lehet, a magánszemélyeket nem lehet megfosztani az állami felelősség megállapításának lehetőségétől, és ezáltal jogaik megfelelő védelmének lehetőségétől”*****.

40. E következtetés véleményem szerint ezenkívül méltányos egyensúlyt biztosít egyrészt a magánszemélyeket az uniós jog alapján megillető jogok hatékony módon való biztosításának szükségessége, másrészt pedig az egyes tagállamokban a bírósági szervek eljárását jellemző sajátosságok, valamint azon nehézségek között, amelyekkel a nemzeti bíróságok az igazságszolgáltatási feladatok ellátása során szembesülhetnek.

***** 2006. június 13-i ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. pont).

***** Kiemelés tőlem.

***** 2015. október 6-i ítélet (C-69/14, EU:C:2015:662, 40. pont).

***** Lásd többek között: Beutler, B., „State Liability for Breaches of Community Law by National Courts: Is the Requirement of a Manifest Infringement of the Applicable Law an Insurmountable Obstacle” *Common Market Law Review* 46, 2009, Issue n° 3, 773–804. o. (különösen 789. o.), valamint Huglo, J.-G., „La responsabilité des États membres du fait des violations du droit communautaire commises par les juridictions nationales: un autre regard”, *Gazette du Palais*, 2004. június 12., I Jur., 34. o.

***** 2003. szeptember 30-i (C-224/01, EU:C:2003:513).

***** 2003. szeptember 30-i *Köbler*-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 34. pont).

41. Másként fogalmazva, az uniós jognak a bírósági jellegű határozat miatt fennálló állami felelősség megalapozására alkalmas megsértése csak olyan helyzet esetében áll fenn, amely az egészében vett bírósági rendszer kudarcának felel meg, vagyis abban az esetben, ha a végső fokon eljáró bíróság nem volt képes hatékonyan biztosítani egy az uniós jog által biztosított jog védelmét. Ahhoz, hogy a bírósági mulasztásnak betudható állami kötelezettségszegésről lehessen szó, álláspontom szerint olyan jogerőre emelkedett bírósági határozat szükséges, amely alkalmas arra, hogy a jövőre nézve rögzítse az érintett személyek jogi helyzetét. *****

42. Ahogy véleményem szerint a Bíróság ítélkezési gyakorlata ***** is alátámasztja, e következtetés álláspontom szerint érvényes mind abban az esetben, amelyben a kérdést előterjesztő bíróság elmulasztotta a előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére irányuló kötelezettségét, amely, amennyiben kétségeik vannak az uniós jog értelmezése kapcsán, az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése alapján azokat a bíróságokat terheli, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, mind pedig abban az esetben, ha az uniós anyagi jog tiszteletben tartásáról van szó, mint például annak vonatkozásában, hogy a 93/13 irányelv és különösen annak 6. cikke (1) bekezdésének tényleges érvényesülése érdekében e jog szerint értékelni kell a fogyasztói szerződésekben szereplő tisztességtelen feltételeket, és adott esetben mellőzni kell az alkalmazásukat.

43. Az, hogy a hagyományosan kiszolgáltatottabb félnek tekintett fogyasztók számára sajátos védelmet kell biztosítani, illetve a Bíróság által a 93/13 irányelv alapján a fogyasztók számára védelmet biztosító szabályok javára elismert közrendi státusz ***** megalapozhatja-e e következtetés felülvizsgálatát vagy enyhítését, figyelemmel azokra a korlátokra, amelyek az állami felelősség megállapításának konkrét feltételeit illetően az eljárási autonómia elvét határolják?

44. Véleményem szerint nem.

45. Úgy tűnik számomra, hogy a 93/13 irányelv tényleges érvényesülését a nemzeti bíróság tisztességtelenség megállapítására vonatkozó lehetősége – sőt egyes elméletek szerint kötelezettsége –, valamint a végső fokon eljáró bíróság azon lehetősége biztosítja, hogy az előbbi kötelezettség megsértésével hozott határozatot hatályon kívül helyezze. Álláspontom szerint túlzás lenne, ha az állam szerződésen kívül felelősségét minden olyan esetben elismernék, amelyben az állítják, hogy egy bíróság – függetlenül a nemzeti bírósági szervezetrendszerben elfoglalt helyétől, és eljárásának szintjétől – elmulasztotta az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének értékelését, és egyes esetekben alkalmazásának mellőzését.

46. Ugyanakkor, noha a tényleges érvényesülés elve tehát nem kérdőjeleződik meg, ez másként alakulhat az egyenértékűség elve szempontjából. ***** Ugyanis bár a felelősség fennállásának a Bíróság által kialakított feltételei szükségesek és elégségesek a magánszemélyek számára a kártérítéshez való jog megalapozására, nem lehet azonban kizárni, hogy az állam felelősségét meg lehessen állapítani a nemzeti jog kevésbé szigorú feltételei alapján. Ekképpen, abban az

***** Ahogy Geelhoed főtanácsnok a Bizottság kontra Olaszország ügyre vonatkozó indítványában (C-129/00, EU:C:2003:319, 63. pont) kifejtette, hasonlóan az EK 234. cikk (jelenleg EUMSZ 267. cikk) szerkezetének alapjához az előzetesen döntéshozatali eljárás esetében, az elképzelés az, hogy az alsóbb szintű nemzeti bíróságok uniós jogot helytelenül alkalmazó egyedi határozatai még kijavíthatók a nemzeti bírósági hierarchia keretében. Még ha fel is tételezzük, hogy e korrekciókra nem kerül sor, egy alsóbb szintű bíróság egyetlen hibás határozata nem jelenti feltétlenül az érintett rendelkezés adott tagállambeli hatékony érvényesülésének sérelmét. Ezzel szemben az ilyen következmények nyilvánvalóan valószínűek a legfelsőbb nemzeti bíróság uniós joggal ellentétes nemzeti ítélkezési gyakorlata esetén, mivel ezt az alsóbb szintű bíróságok kötelezőnek tekintik a nemzeti jogrendben.

***** Ekképpen, a 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391) és a 2011. november 24-i Bizottság kontra Olaszország ítélet (C-379/10, EU:C:2011:775) alapjául szolgáló ügyekben a végső fokon eljáró nemzeti bírósággal szemben kifogásolt mulasztás az általa a jogszabálynak tulajdonított értelmezésben rejlett.

***** Lásd: 2015. június 4-i Faber-ítélet (C-497/13, EU:C:2015:357, 56. pont).

***** E tekintetben szeretném hangsúlyozni, hogy éppen a 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítéletben (C-40/08, EU:C:2009:615, 49–59. pont) rögzített egyenértékűség elve alapján köteles a jogerőre emelkedett választottbírósági ítélet végrehajtása iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság értékelni az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben szereplő választottbírósági kikötés tisztességtelenségét.

esetben, ha az alkalmazandó nemzeti jog alapján elképzelhető, hogy fennáll a nem végső fokon eljáró nemzeti bíróságok felelőssége az alkalmazandó nemzeti jogszabályok megsértése miatt, e lehetőségnek azonos feltételek mellett fenn kell állnia abban az esetben is, ha a nemzeti bíróság a magánszemélyeket az uniós jog alapján megillető, vagyis többek között a 93/13 irányelvből következő jogokat sértette meg.

47. A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy az egyenértékűség elvének tiszteletben tartása mellett az uniós jog önmagában nem kötelezi arra a tagállamot, hogy megtérítsen egy olyan bírósági határozat által okozott kárt, amellyel szemben még rendes jogorvoslatnak van helye.

48. Következésképpen, az uniós jog nemzeti bíróság általi megsértésével egy magánszemélynek okozott kár vonatkozásában a tagállam felelőssége csak abban a kivételes esetben állapítható meg, ha e bíróság végső fokon jár, amit az alapeljárást illetően a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia, a jogvita valamennyi sajátos körülményét figyelembe véve.

49. Abban az esetben, ha az alapeljárásban a kérdést előterjesztő bíróságot végső fokon eljáró bíróságnak kell tekinteni, felmerül továbbá az a kérdés, hogy az mennyiben tekinthető magánszemélyek számára jogokat biztosító szabály kellően súlyos megsértésének.

2. A második vetületről: a fogyasztókkal kötött szerződésekben szereplő tisztességtelen feltételek fennállása értékelésének, és adott esetben alkalmazásuknak a mellőzése milyen feltételek mellett minősíthető az uniós jog magánszemélyek számára jogokat biztosító valamely szabálya kellően súlyos megsértésének?

50. Ami az uniós jog megsértése miatt fennálló tagállami felelősség megállapításának feltételeit illeti, a Bíróság ismételtén úgy ítélte meg, hogy a sérelmet szenvedett magánszemélyek három feltétel teljesülése esetén jogosultak kártérítésre, vagyis ha a megsértett uniós jogszabály jogokat állapít meg a magánszemélyek részére, a jogsértés kellően súlyos, és közvetlen okozati összefüggés áll fenn e jogsértés és a magánszemélyek által elszenvedett kár között.***** A végső fokon ítélező nemzeti bíróságnak az uniós jog valamely szabályát sértő határozata által okozott kárért fennálló tagállami felelősségre ugyanezen feltételek érvényesek.*****

51. Az uniós jog megsértésével magánszemélyeknek okozott károkért fennálló tagállami felelősségre vonatkozó feltételeket főszabály szerint a nemzeti bíróságoknak kell alkalmazniuk a Bíróság által e területen lefektetett alapelvekkel összhangban.*****

52. Ezen alapelveket az alábbiak szerint lehet összefoglalni.

53. Először azt kell megvizsgálni, hogy a megsértett szabály magánszemélyek számára jogokat keletkeztet-e. Nemigen van kétségem afelől, hogy a 93/13 irányelv és a nemzeti bíróságokat az irányelv tényleges érvényesülésének biztosítása érdekében terhelő kötelezettségek olyan jogokat keletkeztetnek a magánszemélyek számára, amelyeket a nemzeti bíróságoknak meg kell védeniük.

***** Lásd többek között: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet (C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 51. pont); 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 51. pont); 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet (C-446/04, EU:C:2006:774, 209. pont); 2010. november 25-i Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 47. pont), valamint 2013. március 14-i Leth-ítélet (C-420/11, EU:C:2013:166, 41. pont).

***** Lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 52. pont).

***** Lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 100. pont); 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet (C-446/04, EU:C:2006:774, 210. pont); 2010. november 25-i Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 48. pont).

54. Másodszor, a „nyilvánvaló” jogsértés fennállására vonatkozó feltételt illetően nem vitatott, hogy figyelemmel az igazságszolgáltatás különleges természetére és a jogbiztonság legitim követelményére, a nemzeti bíróság uniós jogot sértő határozata által a magánszemélyeknek okozott kárért fennálló állami felelősség nem korlátlan. Ekképpen azon fent hivatkozott tényen kívül, hogy e felelősség csak abban a kivételes esetben állhat fenn, ha a szóban forgó nemzeti bíróság végső fokon jár el, azt kell értékelni, hogy az utóbbi az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon hagyta-e figyelmen kívül.*****

55. Mi a helyzet a nemzeti bíróság arra irányuló kötelezettségével, hogy hivatalból állapítsa meg a tisztességtelen feltétel fennállását az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben?

56. Emlékeztetek arra, hogy a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát.*****

57. E hátrányos helyzetre tekintettel a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. Ahogy az az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, olyan kógens rendelkezésről van szó, amely arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse.*****

58. A 93/13 irányelv által rögzített védelem megvalósítása érdekében a Bíróság több alkalommal kimondta azt is, hogy a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő felektől független harmadik személytől származó pozitív beavatkozás egyenlítheti ki.*****

59. A Bíróság ezen elvek fényében tekintette úgy, hogy a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni valamely szerződéses feltétel tisztességtelen jellegét.*****

60. Azon kérdés kapcsán, hogy a bíróság „kellően súlyosan megsértette-e az uniós jogot”, amikor az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban leírt körülmények között elmulasztotta feltárni a fogyasztói szerződésben szereplő feltétel tisztességtelenségét, az ítélkezési gyakorlat***** értelmében több elem is releváns, amelyeket álláspontom szerint két kategóriába lehet sorolni.

61. Az első kategória a megsértett jogszabály egyértelműségének és pontosságának általános fokára vonatkozik, ami adott esetben annak eldöntését vonja maga után, hogy van-e a Bíróságnak a nemzeti bíróság elé terjesztett jogkérdésre vonatkozó egyértelmű ítélkezési gyakorlata. A második kategória a hivatkozott helyzetre jellemző sajátos körülmények összességére vonatkozik, mint például a megsértett

***** Lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 53. pont); 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. és 42. pont).

***** 2000. június 27-i Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25. pont); 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 25. pont).

***** 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 36. pont); 2009. június 4-i Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 25. pont).

***** Lásd: 2000. június 27-i Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 27. pont); 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 26. pont); 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615, 31. pont); 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349, 41. pont).

***** Lásd többek között: 2009. június 4-i Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont); 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615, 32. pont).

***** Lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 53–55. pont); 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. pont).

szabály által a nemzeti szervek részére biztosított mérlegelési mozgástér, az állítólagos kötelezettségzegés nyilvánvaló, szándékos és/vagy kimenthető jellege, valamint a különösen a jogvita felei által a nemzeti bíróság tudomására hozott ténybeli és jogi elemek összessége. E második vetület kapcsán a Bíróság kiemelte, hogy a kártérítési igényt elbíráló nemzeti bíróságnak figyelembe kell vennie az általa tárgyalt ügy összes körülményét. *****

62. Először, ami azt a kérdést illeti, hogy a megsértett szabály kellően egyértelmű és pontos-e, tagadhatatlan, hogy az uniós jog megsértése akkor kellően súlyos, ha az a felrótt kötelezettségzegést megállapító vagy az előzetes döntéshozatal keretében hozott olyan ítélet kihirdetése vagy a Bíróságnak e területre vonatkozó olyan állandó ítélkezési gyakorlata ellenére sem szűnt meg, amelyből kitűnik a szóban forgó magatartás jogsértő jellege. *****

63. A jelen esetben a választottbírói ítélet végrehajtási bíróságának azon kötelezettsége kapcsán, hogy hivatalból vegye figyelembe egy szerződési feltétel tisztességtelenségét, úgy vélem, hogy ez a Bíróság ítélkezési gyakorlatában kialakított szabály az alapeljárásban a végrehajtást engedélyező határozatok meghozatalának időpontjában nem volt a megkövetelt mértékben egyértelmű és pontos. Közelebbről, nem lehet egyértelműen levonni azt a következtetést, hogy e szabály a 2008. december 15-én és 16-án kelt, az alapeljárásban szereplő bírósági határozatok meghozatalának időpontjában egyértelműen kitűnt az ítélkezési gyakorlatból.

64. E következtetésre két fő ok alapján jutottam.

65. Először, úgy tűnik, hogy a Bíróság, amikor igen különböző jellegű jogvitákból eredően a 93/13 irányelv rendelkezéseinek értelmezésére irányuló előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések kapcsán járt el, nem mindig adott egyértelmű választ arra, hogy a nemzeti bíróságnak figyelembe „kell” vennie vagy figyelembe „veheti” az általa tisztességtelenségnek ítélt feltételt, és ha ilyennek ítéli meg, akkor mellőzheti, vagy mellőznie kell annak alkalmazását. Bár a legújabb ítélkezési gyakorlat vitathatatlanul amellet szól, hogy a bíróság bizonyos körülmények között köteles értékelni a feltétel tisztességtelenségét, ***** adott esetben levonva annak valamennyi következményét, ez azonban nem volt mindig így. A Bíróság által alkalmazott megfogalmazásokat hosszú ideig bizonyos mértékű kétértelműség jellemezte, amit a leggyakrabban az egyes ügyek sajátos körülményei indokoltak. *****

66. Másfelől számos ügyben csak arról volt szó, hogy rendkívül sajátos körülmények között köteles a bíróság értékelni az elé terjesztett feltételek tisztességtelenségét. Az azóta rögzült megfogalmazás szerint a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni a 93/13 irányelv hatálya alá tartozó szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozván a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet, *amennyiben a rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges jogi és ténybeli elemek.* *****

***** Lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 54. pont).

***** Lásd ebben az értelemben: 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet (C-446/04, EU:C:2006:774, 214. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

***** Lásd többek között: 2013. március 14-i Aziz-ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 46. pont); 2013. május 30-i Asbeek Brusse és de Man Garabito ítélet (C-488/11, EU:C:2013:341, 49. pont); 2014. február 27-i Pohotovost-ítélet (C-470/12, EU:C:2014:101, 34. pont); 2014. április 30-i Barclays Bank ítélet (C-280/13, EU:C:2014:279, 34. pont); 2014. július 17-i Sánchez Morcillo és Abril García ítélet (C-169/14, EU:C:2014:2099, 24. pont); 2015. július 9-i Bucura-ítélet (C-348/14, EU:C:2015:447, az EBHT-ban nem tették közzé, 43. és 44. pont); 2015. július 16-i Sánchez Morcillo és Abril García végzés (C-539/14, EU:C:2015:508, 26–28. pont).

***** Úgy tűnik, hogy a Bíróság a 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletől (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont) kezdődően döntött egyértelműen amellet, hogy a nemzeti bíróságot a korábbi ügyekben elismert lehetőségén túl „kötelezettség” terheli.

***** Lásd többek között: 2013. március 14-i Aziz-ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 46. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

67. Másodszor, a „kötelezettség” ilyen rögzítése még kevésbé egyértelmű az alapeljárásban szereplőhöz hasonló végrehajtási eljárások tekintetében, amelyek gyakran az illetékes nemzeti bíróság marginális cselekményét igénylik, ***** vagy nem is járnak annak fellépésével. ***** Ahogy azt már volt alkalmam megemlíteni, az ilyen, egyszerűsített sémát követő eljárásokban nem ritka, hogy a bíróságnak nincs lehetősége arra, hogy minden releváns ténybeli és jogi körülményt megismerjen.

68. Rá kell ugyanis mutatni, hogy a Bíróság csak a Pohotovost'-végzésében ***** vizsgált meg az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetet, és többek között azt mondta ki, hogy ha valamely jogerős választottbírósági ítélet végrehajtására irányuló kereset ügyében eljáró nemzeti bíróságnak a nemzeti eljárási szabályok értelmében hivatalból kell értékelnie a választottbírósági kikötés és a nemzeti közrendi szabályok közötti ellentmondást, akkor e bíróságnak hivatalból kell értékelnie e feltételnek a 93/13 forgó irányelv 6. cikke szerinti tisztességtelen jellegét is, amennyiben rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek.

69. Bár e végzés vitathatatlanul a Bíróság által addig kialakított ítélkezési gyakorlatra ***** hivatkozik a feltett kérdések megválaszolása érdekében, nem lehet kizárni, hogy a nemzeti bíróság szempontjából az ebben az időpontban őt terhelő kötelezettségek felvethettek néhány kérdést.

70. E tekintetben úgy vélem, hogy az, hogy a Bíróság úgy ítélte célszerűnek, hogy a C-76/10, Pohotovost'-ügyet ***** egy, a Bíróság eljárási szabályzatának az említett ügy tényállásának megvalósulása időpontjában hatályos 104. cikke 3. §-ának első albekezdésén ***** alapuló végzéssel rendezze, egyáltalán nem meghatározó abból a szempontból, hogy úgy kell-e tekinteni, hogy a választottbírósági ítélet végrehajtási bíróságát terhelő kötelezettségek „egyértelműen és pontosan” kitűnnek az ítélkezési gyakorlatból.

71. Úgy vélem ugyanis, hogy azon kérdés értékelése, hogy a nemzeti bíróság egyértelmű és pontos jogszabállyal szembesült-e, nem kapcsolódik a Bíróság azon döntéséhez, hogy egy ilyen szabály értelmezését egyszerűsített eljárásban végzi. Az a tény, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére kerülhetett sor, önmagában arra utal, hogy a szóban forgó jogszabály legalább a nemzeti bíróságok egy részénél értelmezési nehézségeket okozhatott.

***** Ahogy arra a Sánchez Morcillo és Abril García ügyre vonatkozó állásfoglalásomban rámutattam (C-169/14, EU:C:2014:2110, 53. pont), egy, az alapeljárásban szereplőhöz hasonló végrehajtási eljárás, amelynek tárgya egy érvényesnek vélelmezett végrehajtási okiraton alapuló hitel fedezetének megteremtése, természeténél fogva nagyban eltér az érdemi eljárástól.

***** Lásd többek között: 2015. október 1-i ERSTE Bank Hungary ítélet (C-32/14, EU:C:2015:637), a Magyarországon létező egyszerűsített közjegyzői végrehajtás kapcsán.

***** 2010. november 16-i végzés (C-76/10, EU:C:2010:685, 51. pont).

***** 2000. július 27-i Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346); 2002. november 21-i Cofidis-ítélet (C-473/00, EU:C:2002:705); 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675); 2009. június 4-i Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350); 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615).

***** EU:C:2010:685.

***** E rendelkezés azt írta elő, hogy a Bíróság, amennyiben az előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdésre a válasz egyértelműen levezethető az ítélkezési gyakorlatból, vagy ha az előzetes döntéshozatalra elé terjesztett kérdésre adandó válasz nem enged teret semmilyen észszerű kétségnak, a főtanácsnok meghallgatását követően indokolt végzéssel bármikor határozhat.

72. Ahogy a főtanácsnok a 2002. június 4-i Lyckeskog-ítélet (C-99/00, EU:C:2002:329) ***** alapjául szolgáló ügyben azon kapcsolatot illetően kifejtette, amely a nemzeti bíróságot a Cilfit és társai ítéletben ***** kialakított ítélkezési gyakorlat alapján előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére indító kétség fennállásának bizonyítása és a Bíróság régi eljárási szabályzata 104. cikke. §-ának szövege között állítható fel, „[a]z első esetben ugyanis azt lehet mondani, hogy azon közösségi jogkérdést érintő kételyek minőségét és erejét vesszük figyelembe, amelyeknek a *nemzeti bíróságnál* kell fennállniuk, amikor eldönti, hogy a Bírósághoz fordul-e; a második esetben ezzel szemben olyan kételyekről van szó, amelyeket a kérdés megválaszolása esetlegesen a *Bíróságnál* kelthet, az azok megválaszolása érdekében kiválasztandó eljárást illetően” *****.

73. Másodszor, még ha fel is tételezzük, hogy a szóban forgó, magánszemélyek számára jogokat keletkeztető jogszabályt a releváns tényállás idején rögzítettnek kell tekinteni, az annak eldöntése érdekében megvizsgálandó második vetület, hogy ténylegesen egy jogszabály „nyilvánvaló megsértésével” állunk-e szemben, álláspontom szerint az ügygel kapcsolatos összes körülményre kiterjed.

74. A Bíróság ugyanis csak akkor köteles hivatalból vizsgálni egy feltétel tisztességtelenségét – és adott esetben elutasítani annak alkalmazását –, ha *valamennyi releváns ténybeli és jogi elem* a rendelkezésre áll. Az összes körülmény ezen figyelembevételre meghatározó jelentőségű, és a Bíróság – vállalva a 93/13 irányelv 3. cikkében az európai jogalkotó által a tisztességtelen feltétel fogalmának meghatározása érdekében alkalmazott általános szempontok értelmezését – éppen ezért általában tartózkodott attól, hogy döntsön e szempontok alkalmazásáról egy adott ügyre nézve. *****

75. Úgy vélem, hogy a figyelembe veendő elemek között szerepel az érintett fogyasztó reaktivitása, vagy ellenkezőleg, tétlensége. A Bíróság ugyanis kimondta, hogy noha a 93/13 irányelv az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó részvételével zajló jogvitákban előírja az e jogvitákban eljáró nemzeti bíróság pozitív, a szerződő feleken kívüli beavatkozását, a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása nem kompenzálja teljes mértékben az érintett fogyasztó teljes tétlenségét. Következésképpen az, hogy a fogyasztó csak akkor hivatkozhat a tisztességtelen feltételekkel szembeni jogszabályi védelemre, ha bírósági eljárást indít, önmagában nem tekinthető a tényleges érvényesülés elvével ellentétesnek. *****

76. Éppen a Bíróság alakította ki az utóbbi feltételt, vagyis azt, amely szerint figyelembe kell venni az állítólagosan károsult személy által az őt ért károk elhárítása vagy legalábbis enyhítése érdekében tett erőfeszítéseket, ***** és az tagadhatatlanul kapcsolódik ahhoz a követelményhez, hogy végső fokon eljáró bíróság határozatáról kell szólnak lennie. *****

***** Tizzano főtanácsnok Lyckeskog-ügyre vonatkozó indítványa (C-99/00, EU:C:2002:108, 74. pont).

***** 1982. október 6-i Cilfit és társai ítélet (283/81, EU:C:1982:335).

***** Kiemelés tőlem.

***** 2004. április 1-jei Freiburger Kommunalbauten ítélet (C-237/02, EU:C:2004:209, 22. és 23. pont).

***** 2015. október 1-i ERSTE Bank Hungary ítélet (C-32/14, EU:C:2015:637, 62. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

***** Lásd: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet (C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 84. és 85. pont).

***** A 2009. március 24-i Danske Slagterier ítéletben (C-445/06, EU:C:2009:178, 69. pont), ekképpen a Bíróság kiemelte, hogy „az olyan nemzeti szabályozás alkalmazása, amely előírja, hogy valamely magánszemély nem kérheti kárának megtérítését, amelynek bekövetkezését szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta elkerülni jogorvoslat igénybevételével, feltéve hogy e jogorvoslat igénybevétele észszerűen megkövetelhető a károsult személytől, aminek az alapügy valamennyi körülményét figyelembe vevő megítélése a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Annak valószínűsége, hogy a tagállami bíróság az EK 234. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be, vagy a Bíróság előtt folyamatban lévő kötelezettségzegés megállapítása iránti eljárás önmagában nem elegendő indok annak megállapításához, hogy nem észszerű a jogorvoslat igénybevétele.”

77. Összességében azt kell megállapítanunk, hogy a 93/13 irányelv alapján a szerződési feltételek tisztességtelenségének hivatalból való értékelésére irányuló kötelezettség csak abban az esetben áll fenn, ha a nemzeti bíróság rendelkezésére állnak az ehhez szükséges ténybeli, illetve jogi elemek.

78. Az ilyen értékelés elsődlegesen szubjektív jellegű, és a nemzeti bíróságra tartozik. Ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, hogy a bíróság részéről az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellege értékelésének, és adott esetben alkalmazása mellőzésének elmulasztása olyan egyértelmű jelleget ölt, amely az államnak az uniós jog megsértése miatt fennálló felelőssége szempontjából szankcionálandó, figyelembe kell venni e mulasztás kimenthető, illetve ki nem menthető jellegét.

79. Az, hogy az eljáró bíróság figyelmét maga a fogyasztó, vagy más információs csatorna felhívta-e erre a szempontra, szintén nagy jelentőséggel bír.

B – A negyedik és az ötödik kérdésről

80. Ahogy korábban említettem, a negyedik és ötödik kérdés a nemzeti bíróság tétlensége által okozott kár megtérítésére irányuló esetleges kereset tartalmára, illetve e kérelemnek az egyéb keresetekhez való viszonyára vonatkozik.

81. Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság ugyanis lényegileg azt kérdezi, hogy az uniós jog alapeljárásban felmerülő esetleges megsértésével okozott kár megfelel-e az M. Tomášová által igényelt kártérítésnek, valamint, hogy ez az összeg megfeleltethető-e a jogalap nélküli gazdagodásnak minősülő, behajtott követelésnek. Ötödik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset mint jogorvoslati eszköz elsőbbséget élvez-e a kártérítés iránti keresethez képest.

82. Úgy vélem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kérdései a tagállamok eljárási autonómiájának körébe tartozó szempontokra vonatkoznak.

83. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy ha az állam felelősségre vonásának feltételei teljesülnek, aminek megállapítása a nemzeti bíróságok feladata, az adott államnak a nemzeti jog keretei között kell az okozott kár következményeit orvosolnia azzal, hogy a károk megtérítésére vonatkozó, a nemzeti jogszabályok által meghatározott – érdemi és formai – feltételek nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak, (egyenértékűség elve), valamint nem lehetnek olyanok, hogy a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé tegyék a kártérítés elérését (a tényleges érvényesülés elve).*****

84. Ebből következik, hogy az uniós jog megsértése által okozott kár értékelésére vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg, azzal, hogy az e szabályokat megállapító tagállami kártérítési szabályozásoknak tiszteletben kell tartaniuk az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét.

85. Ehhez hasonlóan, a jogszabály megsértése miatt állítólagosan bekövetkezett kár megtérítése iránti kereset és a nemzeti jog alapján rendelkezésre álló, a nemzeti jog alapján megindítható egyéb keresetek, különösen a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset között fennálló viszonyt a nemzeti jogok határozzák meg, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartásával.

***** Lásd: 1991. november 19-i Francovich és társai ítélet (C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428, 42. pont); 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 58. pont); 2009. március 24-i Danske Slagterier ítélet (C-445/06, EU:C:2009:178, 31. pont); 2010. november 25-i Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 62. pont); 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet (C-160/14, EU:C:2015:565, 50. pont).

86. Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett tehát az egyes tagállamok belső jogrendjére tartozik azon feltételek rögzítése, amelyek lehetővé teszik az uniós jog megsértése által okozott kár megállapítását és értékelését.

III – Véggövetkeztetések

87. Azt javaslom, hogy a Bíróság a következő választ adja az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) által feltett kérdésekre:

- 1) A tagállam felelőssége nem állapítható meg amiatt, hogy a választottbírósági ítéleten alapuló végrehajtási eljárásban eljáró nemzeti bíróság elmulasztotta egy, a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv alapján tisztességtelennnek tekintett szerződéses feltétel alkalmazásának mellőzését, annak ellenére, hogy a szóban forgó eljárás adósa nem vett igénybe minden, a vonatkozó nemzeti jog által rendelkezésére bocsátott rendes jogorvoslati lehetőséget.
- 2) Ahhoz, hogy a végrehajtási eljárás során végső fokon eljáró bíróság részéről egy szerződéses feltétel 93/13 irányelv értelmében vett tisztességtelensége értékelésének elmulasztása az állam felelősségének megalapozására alkalmas, kellően súlyos jogsértésnek minősüljön, figyelembe kell venni a bíróság számára döntésének időpontjára ismertté vált valamennyi ténybeli és jogi elemet. Az uniós jog ilyen megsértése nem tekinthető kellően súlyosnak, ha a nemzeti bíróság részéről az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között kötött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellege értékelésének elmulasztása kimenthető jellegű. Ezzel szemben az ilyen mulasztás kellően súlyos jogsértésnek tekinthető, amennyiben a végső fokon eljáró bíróság az akár a fogyasztó által, akár más módon a tudomására hozott információk ellenére elmulasztotta hivatalból figyelembe venni az ilyen szerződésben szereplő szerződési feltétel tisztességtelenségét.
- 3) Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett az egyes tagállamok belső jogrendjére tartozik azon feltételek rögzítése, amelyek lehetővé teszik az uniós jog megsértése által esetlegesen okozott kár megállapítását és értékelését.